

**Wprowadzenie do podstaw
polskiego prawa
konstytucyjnego**

J. Filip 2008/9

Zarys wykładu

- 1. Wprowadzenie**
- 2. Podstawowe źródła**
- 3. Polska nauka prawa konstytucyjnego**
- 4. Sytuacja polityczna i wyniki ostatnich wyborów**
- 5. Polskie konstytucje – z dziejów i teraźniejszość**
- 6. Systematyka Konstytucji 1997**
- 7. Treść Konstytucji 1997**

Polska nauka prawa konstytucyjnego

Źródła internetowe

sejm.gov.pl

trybunal.gov.pl

senat.gov.pl

rzad.gov.pl

prezydent.pl

sn.pl – w tym Trybunał Stanu (sn.pl/sadnajw/ts.html)

nsa.gov.pl

isip.sejm.gov.pl/prawo/index.html (aktualne brzmienie ustaw = teksty jednolite)

Nauczanie prawa – ośrodki badawcze, przegląd

Podręczniki – większe wydziały, Garlicki, Banaszak, Lublin, Kraków, Toruń,

Komentarze – 5 tomowy

Opracowania monograficzne – Rozmaryn, Mojak, Kabat

Wyniki badań naukowych – 12 tomów 10 lat Konstytucji

2. tur wyborów prezydenckich 2005

2. tur

Lech Aleksander Kaczyński

8 257 468 54,04%

Donald Franciszek Tusk

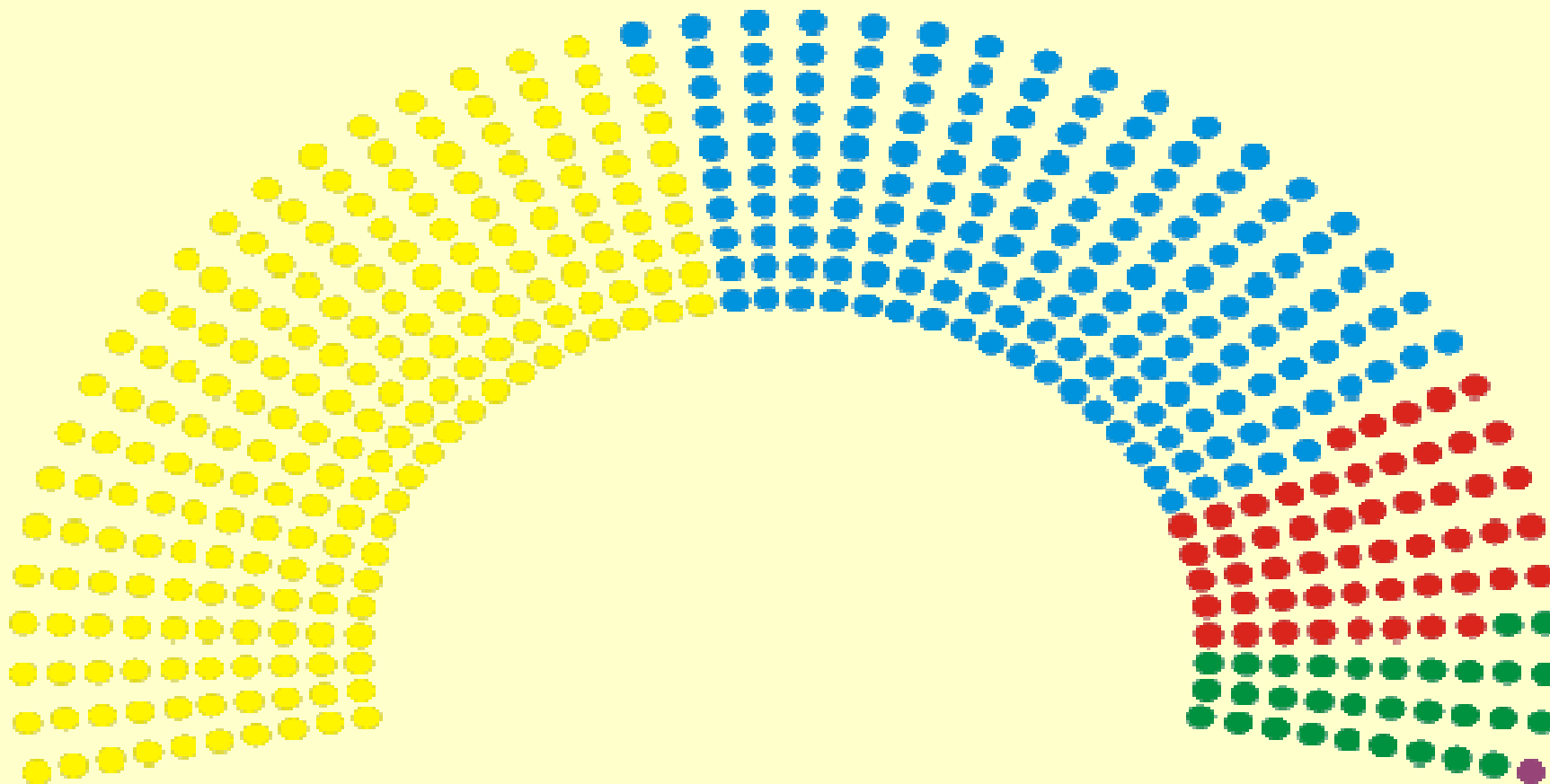
7 022 319 45,96%

Razem 15 279 787 100,0%

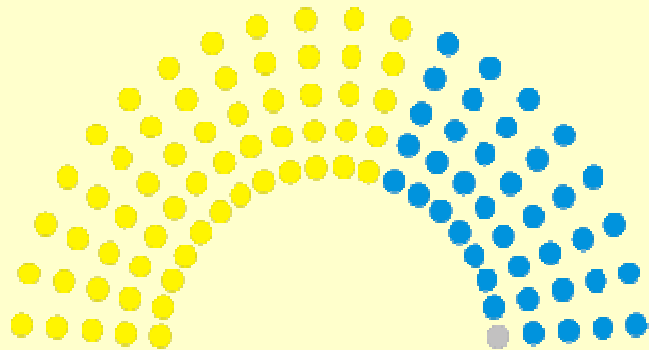
Frekwencja 50,99%

Oficjalne wyniki wyborów do Sejmu RP 2007

PO – 209, PiS – 166, LiD – 53. PSL – 31, Mniejszość niemiecka - 1

Senat 2007

PiS - 39

PO - 60

Cimoszewicz do Senatu - 1

Z dziejów polskich konstytucji

Liberum veto - konstytucja (ustawa) **Nihil Novi** z 1505 r. - żadne nowe prawo nie zostanie uchwalone, o ile nie zgodzą się na nie wszyscy

Konstytucja 3 maja 1791

Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego 1807
(Napoleon, zniesienie niewolnictwa)

Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego 1815 (oktroj Aleksandra I.)

Dekret Naczelnika Państwa 1918

Mała Konstytucja 1919

Konstytucja Marcowa 1921 (odpowiednik Karty Konst. Cz 1920)

Konstytucja Majowa 1935 – rola państwa, prezydent

Mała Konstytucja 1947

Konstytucja 1952

Mała Konstytucja 1992

Konstytucja 1997 i jej zmiany i uzupełnienia

Polacy – romantykami konstytucjonalizmu europejskiego

Filip: Podstawy prawa
konstytucyjnego

Konstytucja 3 Maja 1791 roku

Pierwsza Konstytucja Europy (Korzyka 1755)

Ustawa Rządowa

Preambula

I. Religia panująca

II. Szlachta, ziemianie

III. Miasta i mieszczenie

IV. Chłopi włościanie

V. Rząd, czyli oznaczenie władz publicznych

VI. Sejm, czyli władza prawodawcza

VII. Król, władza wykonawcza

VIII. Władza sądownicza

IX. Regencja

X. Edukacja dzieci królewskich

XI. Siła zbrojna narodowa

Kr

Filip: Podstawy prawa konstytucyjnego

Konstytucja Kwietniowa 1935

Art. 1

(1) Państwo Polskie jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli.

Art. 2

(1) Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej.

(2) Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa.

(3) Jego obowiązkiem naczelnym jest troska o dobro Państwa, gotowość obronną i stanowisko wśród narodów świata.

(4) W jego osobie skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa.

Art. 3

(1) Organami Państwa, pozostającymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej, są: Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy, Kontrola Państwowa.

(2) Ich zadaniem naczelnym jest służenie Rzeczypospolitej.

Art. 4

(1) W ramach Państwa i w oparciu o nie kształtuje się życie społeczeństwa.

(2) Państwo zapewnia mu swobodny rozwój, a gdy tego dobro powszechne wymaga, nadaje mu kierunek lub normuje jego warunki.

Art. 11

Prezydent Rzeczypospolitej, jako czynnik nadrzędny w Państwie, harmonizuje działania naczelných organów państwowych

Dzieje konstytucyjne

1970 - Ruch strajkowy

E. Gierek – nowa polityka, otwarcie na Zachód, pożyczki, podróżowanie, kolejki

1976 – zmiany Konstytucji – przewodnia rola PZPR, opór episkopatu

1980 – Gdańsk, Solidarność, stan wojenny

1982 – zmiany Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny (1986), Trybunał Stanu, sądownictwo administracyjne, Rzecznik Praw Obywatelskich

1989 – okrągły stół, Sejm paktowany (Rada Europy), Senat – wolne wybory

1991 – wolne wybory, 27 partii do Sejmu (391 bez 5%, 69 – lista krajowa – 5% (Strana przyjaciół piwa 16),

1992 – Mała Konstytucja – wzór dla zmian w projekcie K-ji RCz

1997 – Konstytucja 2 kwietnia, referendum 25 maja 1997

2003 – referendum EU, do urn poszło 58,85% uprawnionych do głosowania (17 586 215 osób) spośród 29 868 474 uprawnionych, 77,45% odpowiedziało tak, 22,55% nie. Oddano również 126 194 głosów nieważnych.

2004 – przystąpienie do Unii Europejskiej, dziś spór kompetencyjny – Kaczyński-Tusk, kto występuje za RP

2004 – pierwsze próby projektów nowej Konstytucji – Czwarta RP! opór konstytucjonalistów

2005 – zmiana krajobrazu politycznego

Konstytucja 1997 roku

Prace przygotowawcze – do nieporównania z RCz, dokumentacja

od 1983 na poziomie naukowym

Od 1989 – kompromis,

1992 – Ustawa konstytucyjna o trybie przygotowania i uchwalenia Konstytucji RP

Komisja Konstytucyjna - przygotowanie ostatecznej wersji nowej ustawy zasadniczej.

Ciało ustrojodawcze - Zgromadzenie Narodowe + następnie zostanie ona poddana pod głosowanie w ogólnonarodowym referendum.

Prawo wnoszenia projektów 56 członków ZN, Komisja Konstytucyjna, prezydent RP oraz (nowelizacja 1994) grupa 500 tysięcy obywateli

wniesiono osiem projektów nowej Konstytucji

prezydent Wałęsa,

Unia Demokratyczna,

Sojusz Lewicy Demokratycznej,

Komisja Konstytucyjna,

wspólny projekt Polskiego Stronnictwa Ludowego i Unii Pracy,

Konfederacja Polski Niepodległej,

Porozumienie Centrum

projekt obywatelski koordynowany przez NSZZ Solidarność

Uchwalona Konstytucja 1997

Konstytucja III Rzeczypospolitej

uchwalona w ZN 2 kwietnia 1997 roku + została przyjęta w rfd
zatwierdzającym – 25 maja 1997

Zgromadzenie Narodowe - 451 głosów za, 40 przeciw, 6 wstrzymujących
się, uwzględniło większość poprawek prezydenta (w tym 2 kwietnia, nie 1
kwietnia)

Pytanie referendalne : *Czy jesteś za przyjęciem Konstytucji RP uchwalonej
przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r. ?*

frekwencja wyniosła 42,86%!!!????, za było 52,7%
głosujących, **przeciwko 45,9%!!!**

Ciekawostka - sprostowanie błędów po 4 latach ?!!

w art. 31 w ust. 3 zamiast wyrazu "by" miał być wyraz "być";

w art. 93 w ust. 1 zamiast wyrazu "organizacyjne" miał być wyraz "organizacyjnie
nowy sens Art. 93

Zmiany – 2006 Art. 55 – europejski nakaz aresztowania

Próba – Konstytucja 4 RP ! została jednak nieudana

Systematyka Konstytucji 1997 r.

PREAMBULA

Rozdziały

I RZECZPOSPOLITA Art. 1 - 29

II WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA Art. 30-

ZASADY OGÓLNE – Art. 30-37

WOLNOŚCI I PRAWA OSOBISTE - Art. 38 – 56

WOLNOŚCI I PRAWA POLITYCZNE - Art. 57 – 63

WOLNOŚCI I PRAWA EKONOMICZNE, SOCJALNE I KULTURALNE - Art. 64 – 76

ŚRODKI OCHRONY WOLNOŚCI I PRAW – Art. 77 – 81

OBOWIĄZKI – Art. 82 - 86

III ŹRÓDŁA PRAWA – Art. 87 - 94

IV SEJM I SENAT – Art. 95 – 125

WYBORY I KADENCJA – Art. 96 – 101

POSŁOWIE I SENATOROWIE - Art. 102 – 108

ORGANIZACJA I DZIAŁANIE – Art. 109 – 124

REFERENDUM - Art. 125

V PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ - Art. 126 - 145

VI RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA - Art. 146 - 162

VII SAMORZĄD TERYTORIALNY - Art. 163 - 172

VIII SĄDY I TRYBUNAŁY - Art. 173 – 201

SąDY – Art. 175 - 187

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY Art. 188 – 197

TRYBUNAŁ STANU – Art. 198 - 201

IX ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA - Art. 202 – 215

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI Art. 202 – 207

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH – Art. 208 – 212

KRAJOWA RADA RADIOFONII I TELEWIZJI Art. 213 - 215

X FINANSE PUBLICZNE - Art. 216 - 227

XI STANY NADZWYCZAJNE - Art. 228 - 234

XII ZMIANA KONSTYTUCJI - Art. 235

XIII PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE - Art. 236 - 243

Filip: Podstawy prawa
konstytucyjnego

Zasady konstytucjonalizmu RP

- demokracji i suwerenności narodu – Art. 2, 4
- jednolitości państwa – Art. 3
- społecznej gospodarki rynkowej – Art. 20 (partnerstwo socjalne), 23 (gospodarka rodzinna), 24
- republikańskiej formy państwa (Rzeczpospolita nie jest to co „republika”)
- zasada demokratycznego państwa prawa – Art. 1
- zasada podziału i równowagi władzy – Art. 10
- pluralizmu społecznego – Art. 11, 13 (partie polityczne, media)
- samorządu i decentralizacji władzy publicznej – Art. 15, 17 (inne formy)
- religijnej neutralności państwa i równouprawnienia kościołów – Art. 25
- neutralność Sił Zbrojnych i ich cywilnej i demokratycznej kontroli
- zasada sprawiedliwości społecznej (państwo socjalne) – Art. 2

Rozdział I – Rzeczpospolita - zasady o kształcie ustroju

RP je demokratycznym państwem prawnym (art. 2 i 7)

władza zwierzchnia należy do narodu (art. 4)

RP zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego (Polska za granicą)

ochrona środowiska na zasadach zrównoważonego rozwoju (art. 5)

rola Konstytucji (art. 8),

przestrzeganie prawa międzynarodowego (art. 9),

podział władz (art. 10),

pluralizm polityczny (art. 11).

samorząd terytorialny (art. 15 i 16) samorzady zawodowych i gospodarcze (art 17)

Definicja małżeństwa!!! - związek kobiety i mężczyzny (art. 18)

Ustrój gospodarczy - społeczna gospodarka rynkowa, ochrona własności (art. 20, 21, 22)

równouprawnienie wyznań, bezstronność światopoglądową państwa (Art. 25).

podstawowe zasady działania sił zbrojnych (art. 26),

język urzędowy (art. 27),

symbole państwowe (art. 28) oraz stolicę państwa (art. 29).

II. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela

Różnice w porównaniu z RCz (Art. 4 Karty i Art. 31 K-ji RP)

Równość i zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny (art. 32), także ze względu na płeć (art. 33), poszanowanie odrębności mniejszości narodowych (art. 35).

wolności i prawa osobiste (ochrona życia, wolność i nietykalność osobista, wolność od tortur, domniemanie niewinności, prawo do sprawiedliwego procesu, ochrony życia prywatnego, decydowania o życiu osobistym, wolność sumienia i religii, prawa dziecka i **instytucja Rzecznika Praw Dziecka**, prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, wolność myśli, zakaz cenzury prewencyjnej i koncesjonowania prasy),

polityczne (prawo do uczestniczenia w zgromadzeniach, wolność zrzeszania się, prawo do uczestnictwa w życiu publicznym, decydowaniu o składzie instytucji władzy państwowej poprzez uczestnictwo w wyborach, prawo do składania petycji, skarg na działanie przedstawicieli władzy),

ekonomiczne, socjalne i kulturalne (tak jak prawo do własności, dziedziczenia, pracy, rodziny, godnego poziomu życia, ochrony zdrowia, zabezpieczenia społecznego, prawo do nauki i obowiązków szkolny, autonomia szkół wyższych, prawo dostępu do dóbr kultury, wolność badań naukowych i twórczości artystycznej, prawa konsumenta i lokatora)

- **obowiązki obywatela względem państwa** - wierność RP, przestrzeganie prawa i ponoszenie ciężarów i świadczeń publicznych, obrona Ojczyzny.

- **ochrona** – konstrukcja skargi konstytucyjnej

Filin: Podstawy prawa
konstytucyjnego

Rozdział III Źródła prawa

Inspiracja dla euronoweli K-ji RCz

źródło prawa - Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe, rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego.

zarządzenia i uchwały - akty wewnętrzne, które nie mogą nakładać na obywatela żadnych obowiązków, ani ograniczać jego praw, a ich adresatami są tylko jednostki organizacyjnie podległe wydającemu je organowi administracji publicznej

Szczegóły – Prezydent Art. 142

Rozdział IV Sejm i Senat

zasady wyboru parlamentarzystów

kadencja 4 lata, możliwość skrócenia – Art. 98 – 2/3 ustawowej liczby

próg – 5%, koalicja 8%, mniejszości narodowe – bez

formuła wyborcza – Art. 166, inżynierstwo wyborcze – cecha polskich polityków, od 1991

obowiązki i prawa, imunitet (zgoda na pociągnięcie do odpowiedzialności – Art. 105/4)

odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu (Art. 107)

procedura stanowienia prawa - 3 czytania, podmioty inicjatywy ustawodawczej – Art. 118

ogólne zasady dotyczące instytucji **referendum**

ogólnokrajowego (Art. 125) – **nowa ustawa o rfd 2003**

Patrz wyniki wyborów

Rozdział V Prezydent RP

- **tryb wyboru** prezydenta i objęcia przez niego urzędu – 2 razy, 5 lat, projekt zmiany K-cji RCz, **ustawa o wyborze prezydenta 1990** (brzmienie 2007) – szereg inspiracji.
- osoby sprawujące obowiązki prezydenta do czasu wyboru nowej głowy państwa (Marzsalek Sejmu) – Art. 131.
- Art. 133 umiejscawia Prezydenta RP w polityce zagranicznej państwa ściśle wyznaczając zakres jego kompetencji i nakazując współdziałanie z Radą Ministrów – teraz spór kompetencyjny
- **kompetencje i prerogatywy** prezydenta (art. 134, 136-144) oraz ograniczenia wynikające z pełnionej przez niego funkcji (art. 132).
- **Rada Gabinetowa** – Art. 141
- **akty prawne** – Art. 142
- Art. 145 postawienie prezydenta w **stan oskarżenia** przed Trybunałem Stanu.

Rozdział VI - RM i administracja rządowa

Kompetencje – art. 146

Skład – Art. 147

**Procedura powoływania rządu – Art. 154, 155,
desygnacja (nie dwa prezesi RM)**

**Tryb uchwalania wotum nieufności - zarówno RM
jako całości (odpowiedzialność solidarna), jak i
poszczególnym ministrom (indywidualna)**

**tzw. konstruktywne wotum nieufności – Art. 158,
które polega na tym, iż wniosek o udzielenie wotum
nieufności Radzie Ministrów musi jednocześnie
wskazywać imiennie alternatywnego kandydata na
nowego prezesa Rady Ministrów (art. 158).**

Ustawa o RM 1996 (2007)

Rozdział VII - Samorząd terytorialny

gmina - podstawową jednostką (cca 2450)

powiat (314 + 65 miast na prawach powiatu)

województwo (16)

dochody jednostek samorządu terytorialnego

(patrz osobny wykład – dr. Mrkývka)

Rozdział VIII Sądy i Trybunały

Sąd Najwyższy – ustawa o Sądzie Najwyższym (2002)

sądy powszechne – Prawo o ustroju sądów powszechnych (2001, zmiany 2009)

administracyjne - Prawo o ustroju sądów administracyjnych (2002) + Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (2002)

NSA + wojewodskie sądy administracyjne
wojskowe

działanie na zasadach niezawisłości sędziów oraz co najmniej dwuinstancyjności postępowania

Krajowa Rada Sądownictwa stoi na straży niezależności sądów oraz niezawisłości sędziów (Art. 186) - Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (2001, zmiany 2009)

Trybunał Konstytucyjny – kompetencje – Art. 188, 189

przykłady orzecznictwa

Trybunał Stanu - podmioty, które mogą zostać postawione w stan oskarżenia – Art. 198

Art. 25. 1. ...wymierza łącznie lub osobno następujące kary:

- 1) utratę czynnego i biernego prawa wyborczego na urząd Prezydenta, do Sejmu, do Senatu oraz do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego,
- 2) zakaz zajmowania kierowniczych stanowisk lub pełnienia funkcji związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach państwowych i w organizacjach społecznych,
- 3) utratę wszystkich lub niektórych orderów, odznaczeń i tytułów honorowych oraz utratę zdolności do ich uzyskania.

1a. Za naruszenie zakazów, o których mowa w art. 107 ust. 1 Konstytucji, Trybunał Stanu orzeka pozbawienie mandatu poselskiego.

2. Kary dotyczące utraty praw i zakazów, o których mowa w ust. 1, mogą być orzekane na czas od 2 do 10 lat.

3. W razie uznania przez Trybunał Stanu chociażby nieumyślnego popełnienia czynów określonych w art. 2 ust. 1 i art. 3 Trybunał orzeka odpowiednio w odniesieniu do Prezydenta - złożenie z urzędu, a w odniesieniu do pozostałych osób, z zastrzeżeniem ust. 1a - utratę zajmowanego stanowiska, z którego pełnieniem związana jest odpowiedzialność konstytucyjna.

Art. 26. Za czyny wypełniające znamiona przestępstwa Trybunał Stanu wymierza kary przewidziane w ustawach karnych.

Rozdział XI Stany nadzwyczajne

art. 228

w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające

stan wojenny

stan wyjątkowy

stan klęski żywiołowej

zakres ewentualnych ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela.

Rozdział XII Zmiana Konstytucji

Konstytucja RP jest sztywną (x giętka), tradycja dynamizmu 1791 – Art. VI., 1921 – Art. 125/4

Art. 235 Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.

Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.

Ustawę o zmianie Konstytucji uchwała Sejm większością co najmniej 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w

ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku.

Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących w rfd.